*Original Article*

# Comparison of self-efficacy, self-esteem, social anxiety, shyness and aggression among high school students with different levels of assertiveness

**Khazaie F[1*], Shairi MR[1], Heidari-Nasab L[1], Jalali MR[2]**

1- Department of Clinical Psychology, Faculty of Humanities, Shahed University, Tehran, I. R. Iran.
2- Department of Clinical Psychology, Faculty of Social sciences, Ghazvin University, Ghazvin, I. R. Iran.

Received April 26, 2014; Accepted May 31, 2014

## Abstract:

**Background:** The purpose of this study was to compare the self- efficacy, self -esteem, social anxiety, shyness and aggression among the high school students with different levels of assertiveness.

**Materials and Methods:** In this study, 311 first and second grade high-school students were selected from the five regions of Tehran (North, South, Central, East, and West) through cluster sampling. The low, high and moderate-assertive participants were recognized based on the mean and standard deviation of assertiveness. Multivariate analysis (MANOVA) was used to compare the research variables in the three groups.

**Results:** The results showed a significance value of F for Wilks lambda (F=4.12, *P*=0.001) indicating the overall differences in different levels of assertiveness. There was a significant difference in self-efficacy (*P*<0.001, F: 13.77) and self-esteem (*P*<0.001, F: 4.80) in three groups of assertiveness. Moreover, a significant difference was found in aggression (*P*<0.001, F: 12.1), social anxiety (*P*<0.001, F: 5.24) and shyness (*P*<0.001, F: 8.65) among the high, low and moderate-assertive students.

**Conclusion:** According to the results of this study, the high-assertive students had the higher levels of self-efficacy and self-esteem and lower levels of social anxiety, shyness and aggression as compared to the low and moderate-assertive students.

**Keywords:** Social anxiety, Aggression, Assertiveness, Self-efficacy, Self-esteem, Shyness

* **Corresponding Author.**
**Email:** Khazaei_f1386@yahoo.com
**Tel:** 008 935 235 7146
**Fax:** 0098 263 661 8373

Conflict of Interests: ***No***

***Feyz, Journal of Kashan University of Medical Sciences August, 2014; Vol. 18, No 3, Pages 229-238***

***Please cite this article as:*** Khazaie F, Shairi MR, Heidari-Nasab L, Jalali MR. Comparison of self-efficacy, self-esteem, social anxiety, shyness and aggression among high school students with different levels of assertiveness. ***Feyz*** 2014; 18(3): 229-38.

[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

# مقایسه میزان خود کارآمدی، عزت نفس، اضطراب اجتماعی، کم‌رویی و پرخاش‌گری در دانش آموزان دبیرستانی با سطوح جرأت‌ورزی متفاوت

فاطمه خزایی [۱*]، محمدرضا شعیری [۲]، لیلا حیدری نسب [۳]، محمد رضا جلالی [۴]

**خلاصه:**

**سابقه و هدف:** هدف پژوهش حاضر مقایسه میزان خودکارآمدی، عزت نفس، اضطراب اجتماعی، کم‌رویی و پرخاش‌گری دانش آموزان دبیرستانی با جرأت ورزی بالا، متوسط و پایین بوده است.

**مواد و روش‌ها:** نمونه‌های تحقیق (۳۱۱ دانش آموز پایه دوم و سوم مقطع دبیرستان) از نواحی پنج‌گانه شمال، جنوب، مرکز، غرب و شرق تهران با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای برگزیده شدند. بر اساس میانگین و انحراف معیار جرأت ورزی، آزمودنی‌های دارای جرأت ورزی بالا، متوسط و پایین مشخص شدند و مقایسه متغیرهای تحقیق در سه گروه یاد شده بر مبنای تحلیل واریانس چند متغیره انجام گردید.

**نتایج:** تحلیل داده‌های مطالعه نشان داد که F مشاهده شده مربوط به ویلکز برابر ۴/۱۲ است که در سطح آلفای ۰/۰۰۱ معنی‌دار بود. نتایج تحلیل واریانس مربوط به هر متغیر به شکل جداگانه نشان داد که میزان خود کارآمدی (F:۱۳/۷۷ و $P<۰/۰۰۱$) و عزت نفس (F:۴/۸۰ و $P<۰/۰۰۱$) در دانش آموزان با سطوح جرأت ورزی بالا، پایین و متوسط متفاوت است. هم‌چنین، نتایج مربوط به پرخاش‌گری (F:۱۲/۰۱ و $P<۰/۰۰۱$)، اضطراب اجتماعی (F:۵/۲۴ و $P<۰/۰۰۱$) و کم‌رویی (F:۸/۶۵ و $P<۰/۰۰۱$) نشان می‌دهد که متغیرهای یاد شده در نوجوانان با سطوح جرأت ورزی بالا، پایین و متوسط متفاوت است.

**نتیجه‌گیری:** نتایج به‌دست آمده نشان داد که آزمودنی‌های دارای جرأت ورزی بالا، خود کارآمدی و عزت نفس بیشتری را نسبت به گروه دارای جرأت‌ورزی پایین گزارش می‌کنند و هم‌چنین اضطراب اجتماعی، کم‌رویی و پرخاش‌گری کمتری را نسبت به گروه داری جرأت ورزی پایین نشان می‌دهند.

**واژگان کلیدی:** اضطراب اجتماعی، پرخاشگری، جرأت ورزی، خودکارآمدی، عزت نفس، کمرویی

دو ماه‌نامه علمی– پژوهشی فیض، دوره هجدهم، شماره ۳، مرداد و شهریور ۱۳۹۳، صفحات ۲۳۸-۲۲۹

**مقدمه**

جرأت‌ورزی و آموزش آن در دهه‌های اخیر موضوع پژوهش‌های نظری و بالینی بسیاری بوده است [۱]. متغیر جرأت-ورزی در حالی مسأله اساسی دوران کنونی تلقی می‌شود، که به-عنوان الگویی رفتاری می‌تواند مانع روابط آسیب‌زا گردد. جرأت-ورزی یک مهارت اجتماعی مهم است که سلامتی شخصی را بهبود می‌دهد و برای آغاز و نگهداری روابط بین فردی حمایت گرانه لازم بوده و موجب برخورداری از سلامت هیجانی بهتر می‌شود [۲].

مطالعات بسیاری نشان داده‌اند که فقدان مهارت‌هایی مانند جرأت-ورزی پایین یا بازداری اجتماعی، مشخصه گستره وسیعی از بیماران روانی است [۳]. جرأت‌ورزی یکی از مولفه‌های توانمندی اجتماعی است [۴] که به افراد کمک می‌کند تا بتوانند با دشواری-های زندگی روزمره مقابله کرده و با موقعیت‌های مسأله‌زا کنار آیند [۵]. جرأت‌ورزی به افراد کمک می‌کند تا آزادانه و صادقانه بدون اضطراب و نگرانی بی‌مورد، در عین حفظ حقوق دیگران، عقاید، نیازها و حقوق خود را بیان کنند. مرور ادبیات تحقیق ویژگی‌های زیر را در مورد جرأت‌ورزی نشان می‌دهد: ابراز عواطف بدون اضطراب، انجام رفتارهای مخالفتی، صراحت لهجه، پذیرفتن تحسین و تمجید نسبت به خود، ابراز علاقه‌مندی، تأیید دیگران، بازداری از رفتار واکنشی، انتقاد پذیری و انتقاد گری، پا فشاری بر خواسته‌های منطقی، مسئولیت‌پذیری، احترام متقابل، توجه به شأن انسانی مخاطب، خواستن حقوق بشر برای خود و دیگران و اجتناب از تعارف، مجامله و مداهنه [۶]. مشکلات همراه با جرأت‌ورزی در ابتدای تحول در دامنه‌ای از کم‌رویی بسیار شدید تا رفتار پرخاش‌گرانه بروز پیدا کرده و بعدها به شکل اختلال اضطراب اجتماعی یا اختلال شخصیت اجتنابی نمایان می-

[۱] کارشناس ارشد روان شناسی بالینی، گروه روان شناسی، دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه شاهد

[۲] دانشیار، گروه روان شناسی، دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه شاهد

[۳] استادیار، گروه روان شناسی، دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه شاهد

[۴] استادیار، گروه روان شناسی، دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه قزوین

*** نشانی نویسنده مسئول:**

تهران، دانشگاه شاهد، دانشکده‌ی علوم انسانی، گروه روان شناسی

**تلفن:** ۰۹۳۵۲۳۵۷۱۴۶ **دورنویس:** ۰۲۶ ۳۶۶۱۸۳۷۳

**پست الکترونیک:** Khazaei_f1386@yahoo.com

**تاریخ دریافت:** ۹۲/۲/۱۶ **تاریخ پذیرش نهایی:** ۹۳/۳/۱۰



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

شوند [۷]. در واقع جرأت‌ورزی به‌عنوان یک سبک و راه‌برد از پرخاش‌گری و انفعال متمایز شده است و بسیاری از پژوهش‌گران آن را در میانه پیوستاری قرار می‌دهند که سلطه‌پذیری (کم‌رویی و انفعال) و پرخاش‌گری (خشم و تکانه) به‌عنوان نقیصه‌های رفتاری در دو انتهای آن و جرأت‌ورزی به‌عنوان رفتاری معتدل در میانه آن قرار می‌گیرد [۸]. با توجه به این واقعیت، شایسته است بر کم-رویی، اضطراب اجتماعی و پرخاش‌گری به‌عنوان متغیرهایی که دست کم به‌نظر می‌رسد با نقصان در جرأت‌ورزی نزدیک است، تمرکز نماییم. با در نظر گرفتن اینکه رفتار جرأت‌ورزانه به شکل بخشی از پیچیدگی تعاملی گسترده‌تر روی می‌دهد، احتمال این که یک فرد به شکل جرأت‌ورزانه عمل کند، تابعی از مهارت و توانایی عملکردی، ارزیابی شناختی و عوامل عاطفی-انگیزشی است [۷]. از دهه ۱۹۷۰ به بعد متناسب با گسترش و تفوق جنبه-های شناختی در روان‌شناسی، نقش عوامل شناختی و ادراکی در توانایی رفتار جرأت‌ورزانه مورد توجه قرار گرفت. با توجه به دیدگاه شناختی- اجتماعی Bandura، یکی از منابع فردی که به-نظر می‌رسد نقش مهمی در ارزیابی و منابع مقابله ایفاء می‌کند، خود کارآمدی است. در واقع خود کارآمدی اشاره به توانایی ادراک شده برای انجام عمل دلخواه دارد [۹]. مطالعات صورت گرفته در زمینه بررسی رابطه میان شناخت اجتماعی و رفتار جرأت‌ورزانه نشان داده‌اند که افراد جرأت‌ورز در مقایسه با افراد غیر جرأت‌ورز در سطح اضطراب و کارآمدی تفاوت دارند [۱]. با این‌حال داده‌ها در مورد رابطه میان خود کارآمدی و رفتار اجتماعی محدود است [۱۰]. جرأت‌ورزی بیانی از عزت نفس است. رفتارهای جرأت‌ورزانه با عزت نفس و اعتماد به نفس همراه است [۱۱]. مطالعات نشان داده‌اند که افراد جرأت‌ورز، خود ارزشمندی بالاتری را گزارش می‌کنند و در زندگی موفق‌تر هستند [۱۳،۱۲]. از سویی باید اشاره کرد که نقش و اهمیت جرأت‌ورزی در دوران نوجوانی پررنگ‌تر و اساسی‌تر است. این نقش به ویژگی‌ها و ضرورت‌های این دوران باز می‌گردد. نوجوانی دوره بحران‌ها و دوره انتقال‌های هیجانی، اجتماعی و شناختی است [۱۴]. نوجوانی با فرایند انتقال به بزرگ‌سالی و افزایش استرس و افسردگی همراه است [۱۶،۱۵]. ترس از موقعیت‌های اجتماعی و اضطراب اجتماعی از مشکلات شایع در این دوران است که با پیامدهای منفی همراه است [۱۷]. در همان حال که فشارها برای تبعیت از هم‌سالان افزایش می‌یابد، آرزوهایی متعارض برای کسب هویتی بی‌همتا سر بر می‌آورند. نوجوانان با کاهش وابستگی‌شان به بافت خانوادگی، در گستره متنوعی از تعامل‌های بین فردی درگیر می‌شوند؛ این تعامل‌های بین فردی مستلزم به‌کار گیری مهارت‌های اجتماعی چند گانه است [۱۸]. نوجوانان با افزایش استرس، تغییر در اهمیت گروه هم‌سالان و افزایش نفوذ هم‌سالان و با فشار تشدید شده‌ای برای تبعیت از هم‌سالان روبرو هستند [۱۹]. مصرف مواد مخدر، الکل، سیگار و بی‌بند و باری جنسی از فعالیت‌ها و رفتارهای پرخطر دوره نوجوانی است [۲۰]. ویژگی‌های اساسی هم‌چون اهمیت قائل شدن برای احساس‌های دیگران، به همان میزانی که به احساس‌های خود اهمیت می‌دهیم، اعتماد به نفس و توانایی ایجاد روابط مثبت به نوجوانان در جلب حمایت و موافقت افراد دیگر یاری می‌رساند و از طرد اجتماعی آنها جلوگیری می‌نماید. جرأت‌ورزی با ایجاد استقلال رفتاری، افزایش اعتماد به نفس و عزت نفس و کاهش اضطراب و ترس‌ها، توانایی ایستادگی در مقابل فشارهای ناشی از هم‌سالان و محیط را افزایش داده و نقش مهمی در موفقیت تحصیلی و روابط اجتماعی اثرمند و رضایت بخش بازی می‌کند [۲۱،۱۲]. باید توجه داشت که بنا بر نظریه‌های مختلف، جرأت‌ورزی مفهومی در برگیرنده و چند وجهی است. این مفهوم علاوه بر آن که از وجوهی نظری و فلسفی، حقوقی، اجتماعی و سیاسی و روان‌شناختی برخوردار است، در همان مضمون روان‌شناختی نیز توانایی‌ها و مهارت‌های مختلفی را در بر دارد. به تعبیر اخیر اگر سازه‌هایی نظیر اعتماد به نفس، عزت نفس، خود کارآمدی، مهارت اجتماعی، رفتار اجتماعی و رفتار مستقل کاملا در ذیل مفهوم جرأت‌ورزی قرار نگیرند با آن هم-پوشی و همبستگی‌های بسیاری نشان می‌دهند. بیش از هر چیز مبتنی بر این خاستگاه، با توجه به نقش مهم جرأت‌ورزی در ارتباط‌های میان فردی، نقش مهم آن در تعامل‌های اجتماعی و فراوانی رفتارهای غیر جرأت‌ورزانه (پرخاش‌گری، اضطراب اجتماعی و کم‌رویی) و ارتباط رفتارهای غیر جرأت‌ورزانه با اختلالاتی در دوره بزرگ‌سالی نظیر پرخاش‌گری، کم‌رویی و سوء مصرف مواد و هم‌چنین با التفات به شرایط بومی و فرهنگی ضرورت وارسی این متغیر و سهم متغیرهای مرتبط با آن در نمونه-ای ایرانی معنی پیدا می‌کند؛ از این‌رو مقایسه خودکارآمدی، عزت نفس، اضطراب اجتماعی، کم‌رویی و پرخاش‌گری در نوجوانان با سطوح جرأت‌ورزی متفاوت مسأله اساسی تحقیق حاضر است.

## مواد و روش‌ها

در تحقیق حاضر مقایسه میزان متغیرهای خود کارآمدی، عزت نفس، اضطراب اجتماعی، پرخاش‌گری و کم‌رویی در دانش آموزان دبیرستانی با سطوح جرأت‌ورزی بالا، متوسط و پایین مد نظر بوده است. بنابراین، می‌توان گفت تحقیق حاضر از نوع علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری تحقیق حاضر در برگیرنده کلیه

[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

دانش‌آموزان دختر و پسر پایه دوم و سوم متوسطه بوده است که در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸ در دبیرستان‌های شهر تهران مشغول به تحصیل بوده‌اند. نگاهی به پژوهش‌هایی که در مورد جرأت-ورزی انجام شده، بیانگر نمونه‌های متنوعی است. با توجه به تحقیقات مرتبط با متغیر یاد شده [۲۳،۲۲،۱۹،۱۸،۴]، در مجموع ۳۱۱ نفر مورد مطالعه قرار گرفتند. لازم به توضیح است که در کنار روش‌های تعیین حجم نمونه یکی از روش‌های تعیین حجم نمونه استناد به تحقیقات مشابه در گستره ادبیات تحقیقی است که انتخاب حجم نمونه در پژوهش کنونی بر این اساس انجام گرفته است. نمونه‌گیری تحقیق حاضر بر اساس شیوه خوشه‌ای مرحله‌ای انجام شده است. نخست از میان مناطق آموزشی شمال، جنوب، غرب، شرق و مرکز تهران به تصادف از هر ناحیه یک منطقه انتخاب شد (انتخاب‌ها بر اساس فهرست‌های آموزش و پرورش شهر تهران انجام گرفت). سپس، از هر منطقه به تصادف ۴ دبیرستان (۲ دبیرستان دخترانه و ۲ دبیرستان پسرانه) انتخاب گردید و در هر منطقه یک دبیرستان دخترانه و یک دبیرستان پسرانه، به-عنوان مدرسه اصلی انتخاب شد. دبیرستان دوم به‌عنوان ذخیره در نظر گرفته شد و در صورت عدم موافقت دبیرستان اول و یا عدم همکاری کامل، به آن رجوع می‌شد. در ادامه به مدارس انتخابی رجوع شد. مناطقی که به تصادف انتخاب گردیدند، عبارت بودند از: ۱، ۲، ۶، ۱۳ و ۱۶. فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت و منطقهٔ آموزشی در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱- فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر حسب منطقه‌ی آموزشی و جنسیت

| آزمودنی‌ها | کل | مؤنث | مذکر |
|---|---|---|---|
| شاخص منطقه آموزشی | فراوانی(درصد) | فراوانی(درصد) | فراوانی(درصد) |
| جنوب | ۶۱(۱۹/۶) | ۳۳(۱۰/۶۱) | ۲۸(۹) |
| شرق | ۵۰(۱۶/۱) | ۳۲ (۱۰/۲۸) | ۱۸(۵/۷۸) |
| غرب | ۷۲(۲۲) | ۳۲(۱۰/۲۸) | ۴۰(۱۲/۸۷) |
| شمال | ۶۶(۲۱/۲) | ۳۰(۹/۶۴) | ۳۶(۱۱/۵۷) |
| مرکز | ۶۲(۱۹/۹) | ۴۲(۱۳/۵) | ۲۰(۶/۴۳) |
| کل | ۳۱۱(۱۰۰) | ۱۶۹(۵۴/۳۱) | ۱۴۲(۴۵/۶۹) |

در این تحقیق ابزارهای زیر مورد استفاده قرار گرفته است:

پرسشنامه ادراک خود (جرأت‌ورزی)

این پرسشنامه دارای ۸۰ سوال است و از سوی Townend [۲۴] معرفی شده است. وی در مطالعات موردی متعددی، به‌ویژه در مورد مدیران، از این پرسشنامه استفاده نموده است. پرسشنامه ادراک خود ۴ زیر مقیاس دارد. در پژوهش حاضر از زیر مقیاس «جرأت‌ورزی» استفاده شده است. نحوه پاسخ‌گویی به سئوال‌ها بر اساس بله، خیر بوده است. جلالی [۲۵] در پژوهش خود، اعتبار پرسشنامه یاد شده را بر اساس نظر متخصصان مناسب ارزیابی نموده است؛ از سوی دیگر وی در پژوهش خود بدین نتیجه رسیده است که پرسشنامه یاد شده از اعتبار تشخیصی مناسبی در افتراق افراد جرأت‌ورز بالا و پایین برخوردار است. آلفای کل پرسشنامه در تحقیق حاضر ۷۲ درصد و برای خرده مقیاس جرأت‌ورزی ۶۱ درصد بوده است. پایایی ناشی از دو بار اجرای خرده مقیاس جرأت‌ورزی برابر ۰/۶ ($P<$۰/۰۰۱) و همبستگی دو نیمه کل آزمون برای ۴۵ نفر برابر ۴۵ درصد بوده است.

پرسشنامه «پرخاش‌گری»

پرسشنامه پرخاش‌گری Buss و Perry [۲۶] دارای ۲۹ پرسش است و در برگیرندهٔ چهار خرده مقیاس پرخاش‌گری فیزیکی، پرخاش‌گری کلامی، خشم و خصومت است. آزمودنی‌ها بر اساس یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای به سوال‌ها پاسخ می‌دهند. این محققین در بررسی پایایی پرسشنامه مذکور به‌ترتیب ضریب همبستگی برابر ۰/۸، ۰/۷۶، ۰/۷۲ و ۰/۷۲ برای عوامل پرخاش‌گری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت به‌دست آوردند که حاکی از پایایی مناسب پرسشنامه است. هم‌چنین، هم‌سانی درونی را برای آزمون (۰/۸۹) گزارش کرده‌اند که هم‌سانی بالایی محسوب می-شود. در ایران نیز محمدی [۲۷] به بررسی عوامل این پرسشنامه پرداخته است. ضریب بازآزمایی کل پرسشنامه ۰/۷۸ و ضریب زیر مقیاس‌های پرسشنامه بین ۰/۶۱ تا ۰/۷۴ در نوسان بوده است. هم-چنین، با استفاده از شاخص ضریب همبستگی اسپیرمن-براون مقیاس ضریب پایایی برای کل مقیاس ۰/۷۳ و برای نیمه اول و دوم به‌ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۵ برآورد شده است. هم‌سانی درونی پرسشنامه نیز با استفاده از شاخص آلفای کرونباخ برای عوامل پرسشنامه پرخاش‌گری بین ۰/۷۱ تا ۰/۸۲ و برای کل پرسشنامه ۰/۸۹ برآورد شده است. اعتبار هم‌گرای پرسشنامه مورد نظر، با استفاده از مقیاس آسیب روانی عمومی بررسی شده است. نتایج به‌دست آمده نشان داد که میان پرخاش‌گری و هر یک از عوامل آن با آسیب روانی عمومی، ارتباط معنی‌داری ($P<$۰/۰۰۱) وجود دارد. اعتبار هم‌گرای پرسشنامه نیز با استفاده از ضرایب همبستگی میان زیر مقیاس‌های پرسشنامه پرخاش‌گری محاسبه شد. دامنه ضرایب میان عوامل بین ۰/۳۸ تا ۰/۶۰ است.



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

**پرسشنامه هراس اجتماعی**

این مقیاس که نخستین بار توسط Connor و همکاران [۲۸] تدوین شده است یک مقیاس خود سنجی ۱۷ ماده‌ای است که دارای سه خرده مقیاس ترس (۶ ماده)، اجتناب (۷ ماده) و ناراحتی فیزیولوژیک (۴ ماده) می‌باشد. آزمودنی‌ها براساس مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای به هر سؤال پاسخ می‌دهند. پایایی این پرسشنامه به-روش بازآزمایی در گروه‌هایی با تشخیص اختلال هراس اجتماعی برابر ضریب همبستگی ۰/۷۸ تا ۰/۸۹ است. همسانی درونی یا ضریب آلفا در گروهی از افراد بهنجار، برای کل مقیاس برابر ۰/۹۴ و برای مقیاس‌های فرعی ترس ۰/۸۹، اجتناب ۰/۹۱ و برای زیر مقیاس فیزیولوژیکی معادل ۰/۸۰ گزارش گردیده است [۲۸]. حسنوند عموزاده و همکاران [۲۹] در نمونه غیر بالینی در ایران اعتبار و پایایی این مقیاس را بررسی نموده‌اند. ضریب آلفای پرسشنامه در نیمه اول آزمون برابر ۰/۸۲ و برای نیمه دوم آزمون برابر ۰/۷۶ گزارش شده است. همبستگی دو نیمه آزمون برابر آزمون ۰/۸۴ و شاخص اسپیرمن-براون برابر ۰/۹۱ گزارش شده است. آلفای کرونباخ مربوط به کل آزمودنی‌ها در خرده مقیاس-های اضطراب اجتماعی برای اجتناب برابر ۰/۷۵، برای ترس ۰/۷۴ و برای ناراحتی فیزیولوژیک برابر ۰/۷۵ بوده است. اعتبار هم‌گرا برای کل مقیاس و خرده مقیاس‌های آن در افراد مبتلا به هراس اجتماعی نشان‌دهنده اعتبار مناسب این آزمون است.

**پرسشنامه «مقیاس درجه بندی حرمت خود»**

این پرسشنامه توسط Nugent و Thomas [۳۰] ساخته شده است. نتایج مطالعه ایشان در زمینه پایایی ابزار نشان می‌دهد که ضریب آلفای مقیاس درجه بندی حرمت خود برابر ۰/۹۸ است. حذف گام به گام این آیتم‌ها به نسخه ۲۰ آیتمی از این ابزار منجر شد که دارای ۱۰ آیتم مثبت و ۱۰ آیتم منفی بود. ضریب آلفای مقیاس مثبت و مقیاس منفی به‌ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۸۷ بود و ضریب بازآزمایی این مقیاس نیز ثبات مناسبی را نشان داد (برای مقیاس مثبت و مقیاس منفی به‌ترتیب برابر ۰/۹۰ و ۰/۹۱ و $P<۰/۰۰۱$) بوده است. هم‌چنین، هر دو مقیاس همبستگی بالایی را با نمره کل مقیاس حرمت خود روزنبرگ داشتند (برای مقیاس مثبت و مقیاس منفی به‌ترتیب r=۰/۷۲ و r=۰/۷۹ و $P<۰/۰۰۱$) که اعتبار هم‌گرای مناسب فرم کوتاه مقیاس درجه بندی حرمت خود را نشان می‌دهد. شعیری و همکاران [۳۱] در مطالعه‌ای بر روی دانشجویان دوره کارشناسی به بررسی و مطالعه ویژگی‌های روان سنجی پرسشنامه مذکور در جمعیت ایرانی پرداختند. نتایج مربوط به پایایی عوامل پرسشنامه نشان‌دهنده هم‌سانی درونی مناسب (یعنی آلفای کرونباخ بزرگتر از ۰/۷۰) پرسشنامه است. برای بررسی اعتبار سازه پرسشنامه حرمت خود همبستگی گشتاوری پیرسون بین ۶ عامل مقیاس با آزمون‌های حرمت خود آیزنک، مقیاس حرمت خود MMPI2، پرسشنامه سلامت روان و پرسشنامه منبع مهار گذاری نویکی استریکلند انجام شد. ضرایب همبستگی محاسبه شده عوامل پرسشنامه حرمت خود با آزمون‌های یاد شده معنی‌دار بود. در مطالعه حاضر از فرم ۲۰ سوالی (فرم کوتاه) پرسشنامه مزبور استفاده شده است.

**پرسشنامه «خود کارآمدی»**

مقیاس ۲۳ سوالی خودکارآمدی به‌وسیله Sherer و Maddux [۳۲] ساخته شده است. ضریب پایایی گزارش شده به-وسیله ایشان نسبتا بالا و رضایت‌بخش است. ضریب پایایی بر اساس آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس خود کارآمدی عمومی و خرده مقیاس خود کارآمدی اجتماعی به‌ترتیب برابر ۰/۸۶ و ۰/۷۱ گزارش شده است. در یک مطالعه [۳۳] ضریب پایایی آزمون بر اساس روش همبستگی اسپیرمن-براون را ۰/۷۰ و با استفاده از روش دو نیمه کردن گاتمن ۰/۷۶ گزارش شده است. اعتبار سازهٔ مقیاس خود کارآمدی بر اساس همبستگی با آزمون‌های کنترل درونی و بیرونی راتر، مقیاس فواید اجتماعی، مقیاس بیگانگی از خود و شایستگی بین فردی محاسبه شده است که نشان‌دهنده همبستگی مثبت و متوسطی است. در پژوهش حاضر نمره کل آزمودنی‌ها بررسی شده است.

**پرسشنامه کم‌رویی**

مقیاس تجدید نظر شده کم‌رویی دارای ۱۴ عبارت است [۳۴]. پرسشنامه در برگیرنده دو عامل زیر است: ۱- ناراحتی در موقعیت‌های اجتماعی؛ و ۲- ناراحتی در مواجهه با افراد غریبه. هم‌سانی درونی آزمون در مطالعات غیر ایرانی ۰/۸۵، ۰/۸۴، ۰/۷۹ و ۰/۷۶ گزارش شده است. مرادی منش و نیک بخت [۳۵] در مطالعه‌ای بر روی دانشجویان ایرانی آلفای کل آزمون را ۰/۸۴ و آلفای عامل اول و دوم را به‌ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۸۹ گزارش کرده‌اند. هم‌بستگی میان عوامل اول و دوم با نمره کل برابر ۰/۸۸ و ۰/۸۹ گزارش شده است که معنی‌دار است و هم‌بستگی میان خرده مقیاس‌ها برابر ۰/۵۷ ($P<۰/۰۰۱$) گزارش شده است. این مقیاس براساس درجه بندی لیکرتی ۵ گزینه‌ای پاسخ داده می‌شود.

[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

**شیوه تحلیل داده‌ها**

**در این تحقیق علاوه بر استفاده از شاخص‌های توصیفی، برای مقایسه متغیرهای چند گانه تحقیق در گروه‌های سه‌گانه دارای سطوح متفاوت جرأت‌ورزی، از تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA) استفاده گردیده است. تحلیل‌ها با استفاده از برنامه‌ی SPSS انجام شده است.**

**نتایج**

**به‌منظور بررسی مساله پژوهش، نخست بر اساس میانگین و انحراف معیار جرأت‌ورزی و با توجه به یک انحراف معیار بالا و پایین میانگین، گروه‌های بالا، پایین و متوسط جرأت-ورزی مشخص شدند (میانگین و انحراف معیار جرأت‌ورزی به-ترتیب برابر ۱۳/۷۷ و ۲/۳۶ است). بنابراین، با توجه به معیارهای تعیین شده، از ۳۱۱ آزمودنی، ۶۰ نفر در گروه جرأت‌ورزی بالا، ۴۹ نفر در گروه جرأت‌ورزی پایین، و ۲۰۲ نفر در گروه متوسط قرار گرفته‌اند. جدول شماره ۲ در برگیرنده نتایج توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق در سطوح پایین، متوسط و بالای جرأت‌ورزی است. جداول شماره‌ی ۳ و ۴ در بر گیرنده نتایج تحلیل واریانس چند متغیره مربوط به مقایسه متغیرهای تحقیق در آزمودنی‌هایی با سطوح جرأت ورزی سه گانه است.**

جدول شماره ۲- شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیر های پژوهش در آزمودنی‌هایی با جرأت‌ورزی بالا، پایین و متوسط

| گروه | جرأت‌ورزی | | | | | | کل | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | پایین | | متوسط | | بالا | | | |
| شاخص | | | | | | | | |
| متغیر | میانگین | انحراف معیار | میانگین | انحراف معیار | میانگین | انحراف معیار | میانگین | انحراف معیار |
| عزت نفس | ۹۲/۵۲ | ۱۸/۰۵ | ۹۸/۵۰ | ۱۷/۵۲ | ۱۰۳/۰۲ | ۱۸/۹۷ | ۹۸/۰۶ | ۱۸/۰۸ |
| اضطراب اجتماعی | ۲۲/۰۸ | ۱۳/۲۳ | ۱۹/۸۳ | ۱۰/۸۵ | ۱۵/۲۰ | ۱۰/۱۲ | ۱۹/۵۴ | ۱۱/۳۹ |
| کم‌رویی | ۳۴/۵۸ | ۹/۰۹ | ۳۲/۱۶ | ۷/۵۹ | ۲۸/۳۰ | ۷/۴۲ | ۱۳/۰۲ | ۸/۰۶ |
| خود کارآمدی | ۱۶۳/۷۶ | ۴۷/۹۷ | ۱۹۵/۱۲ | ۴۷/۳۷ | ۲۱۰/۴۲ | ۵۶/۷۷ | ۱۹۱/۹۸ | ۵۱/۰۵ |
| پرخاش‌گری | ۷۸ | ۱۶/۴۰ | ۷۱/۰۴ | ۱۴/۳۰ | ۶۵/۵۳ | ۱۲/۵۰ | ۱۱/۶۸ | ۱۴/۹۸ |

جدول شماره ۳- تحلیل واریانس چند متغیره مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق بر اساس سطوح چند گانه جرأت‌ورزی در کل آزمودنی‌ها

| شاخص اثر | ارزش آماره | F | سطح معناداری |
|---|---|---|---|
| پیلایی | ۰/۱۲۵ | ۴/۰۵ | ۰/۰۰۱ |
| ویلکز | ۰/۸۷۷ | ۴/۱۲ | ۰/۰۰۱ |
| هتلینگ | ۰/۹۳۸ | ۴/۱۹ | ۰/۰۰۱ |
| روی | ۰/۱۲۳ | ۷/۵۰ | ۰/۰۰۱ |

**نتایج مندرج در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که F مشاهده شده مربوط به لامبدای ویلکز (Wilk's Lambeda) برابر ۴/۱۲ است که در سطح آلفای ۰/۰۰۱ معنی‌دار است. بنابراین، می‌توان گفت حداقل میانگین یک و یا چند متغیر مورد بررسی در آزمودنی‌های دارای جرأت‌ورزی بالا، متوسط و پایین متفاوت است. اما نکته قابل توجه این است که تحلیل چند متغیره اطلاعاتی در مورد تک تک متغیرها نمی‌دهد. بدین ترتیب تحلیل واریانس مربوط به هر متغیر به شکل جداگانه در ادامه تحلیل‌ها ارائه می‌شود.**

جدول شماره ۴- تحلیل واریانس مربوط به متغیرهای تحقیق به شکل جداگانه در مورد آزمودنی‌هایی با سطوح بالا، متوسط و پایین جرأت‌ورزی

| شاخص منبع | مجموع مجذورات | درجهٔ آزادی | میانگین مجذورات | F | سطح معنی‌داری |
|---|---|---|---|---|---|
| عزت نفس | ۳۰۶۶/۳۸ | ۲ | ۱۵۳۳/۱۹ | ۴/۸۰ | ۰/۰۰۹ |
| اضطراب اجتماعی | ۱۳۲۷/۰۹ | ۲ | ۶۶۳/۵۴ | ۵/۲۴ | ۰/۰۰۶ |
| کم‌رویی | ۱۰۷۴/۵۲ | ۲ | ۵۳۷/۲۶ | ۸/۶۵ | ۰/۰۰۱ |
| خود کارآمدی | ۶۶۳۵۷/۰۴ | ۲ | ۳۳۱۷۸/۵۲ | ۱۳/۷۷ | ۰/۰۰۱ |
| پرخاش‌گری | ۵۰۳۳/۳۸ | ۲ | ۲۵۱۶/۶۹ | ۱۲/۰۱ | ۰/۰۰۱ |

**نگاهی به نتایج مندرج در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که F ناشی از مقایسه سه گروه دارای جرأت‌ورزی بالا، پایین و متوسط در متغیرهای عزت نفس، اضطراب اجتماعی، کم‌رویی، خود کارآمدی و پرخاش‌گری در مقایسه با مقادیر بحرانی معنی‌دار می-**



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

باشد. بنابراین، متغیرهای یاد شده در سه گروه متفاوت است. البته با توجه به میانگین گروه‌های سه گانه مشخص می‌شود که کدام یک دارای برتری نسبت به دیگری است. با این‌حال و برای دقت در معنی‌داری، مقایسه دو به دو گروه‌های سه گانه جرأت‌ورزی، در ادامه آزمون تعقیبی مربوط به گروه‌های سه گانه با یک دیگر، ارائه می‌شود. جدول شماره ۵ بیان‌گر این است که تفاوت‌های به‌دست آمده مربوط به کدام مقایسه‌های دوگانه در سه گروه جرأت‌ورزی بالا، پایین و متوسط است. نتایج ارائه شده، نشان می‌دهد که میزان خود کارآمدی دو گروه دارای جرأت‌ورزی پایین با گروه جرأت-ورزی بالا و گروه جرأت‌ورزی متوسط با گروه جرأت‌ورزی بالا متفاوت است. هم‌چنین، میزان پرخاش‌گری در دو گروه دارای جرأت‌ورزی بالا با گروه جرأت‌ورزی پایین و متوسط متفاوت است. با این‌حال، میزان پرخاش‌گری گروه متوسط جرأت‌ورزی با گروه پایین تفاوتی ندارد. نتایج ارائه شده نشان می‌دهد که میزان اضطراب اجتماعی در گروه دارای جرأت‌ورزی بالا با گروه جرأت‌ورزی پایین متفاوت است. گروه دارای جرأت‌ورزی متوسط با هیچ‌یک از دو گروه دیگر تفاوت معنی‌داری در میزان اضطراب ندارد. از طرف دیگر، میزان عزت نفس در گروه دارای جرأت-ورزی بالا با گروه دارای جرأت‌ورزی پایین و میزان عزت نفس در گروه جرأت‌ورزی متوسط با گروه دارای جرأت‌ورزی پایین متفاوت است. میزان کم‌رویی نیز در دو گروه دارای جرأت‌ورزی متوسط و بالا با گروه دارای جرأت‌ورزی پایین متفاوت است.

جدول شماره ۵- مقایسه میانگین‌های متغیرهای تحقیق در آزمودنی‌هایی با سطوح جرأت‌ورزی بالا، متوسط و پایین

| متغییر مستقل | (سطوح جرأت‌ورزی) | (سطوح جرأت‌ورزی) | تفاوت میانگین | خطای استاندارد | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|
| عزت نفس | ۲ | ۱ | -۵/۹۰ | ۲/۶۲ | ۰/۰۶۲ |
| | ۳ | ۱ | -۱۰/۴۷ | ۳/۴۳ | ۰/۰۰۷ |
| | ۳ | ۲ | -۴/۵۲ | ۲/۸۴ | ۰/۲۵۲ |
| اضطراب اجتماعی | ۲ | ۱ | ۲/۲۴ | ۱/۶۵ | ۰/۳۶۴ |
| | ۳ | ۱ | ۶/۸۷ | ۲/۱۶ | ۰/۰۰۵ |
| | ۳ | ۲ | ۴/۶۳ | ۱/۷۹ | ۰/۰۲۷ |
| کم‌رویی | ۲ | ۱ | ۲/۴۱ | ۱/۱۵ | ۰/۰۹۵ |
| | ۳ | ۱ | ۶/۲۷ | ۱/۵۱ | ۰/۰۰۱ |
| | ۳ | ۲ | ۳/۸۶ | ۱/۲۵ | ۰/۰۰۶ |
| خود کارآمدی | ۲ | ۱ | -۳۱/۳۵ | ۷/۲۱ | ۰/۰۰۱ |
| | ۳ | ۱ | -۴۶/۶۶ | ۹/۴۴ | ۰/۰۰۱ |
| | ۳ | ۲ | -۱۵/۳۰ | ۷/۸۱ | ۰/۱۲۴ |
| پرخاش‌گری | ۲ | ۱ | ۷/۸۲ | ۲/۱۲ | ۰/۰۰۱ |
| | ۳ | ۱ | ۱۳/۳۳ | ۲/۷۸ | ۰/۰۰۱ |
| | ۳ | ۲ | ۵/۵۱ | ۲/۳۰ | ۰/۰۴۶ |

## بحث

هنگامی‌که به نتایج مربوط به مفروضه‌های پژوهش باز می-گردیم، شاهد تفاوت خود کارآمدی در گروه‌های دارای جرأت‌ورزی بیشتر هستیم؛ به دیگر سخن به میزانی که شاهد جرأت‌ورزی بیشتر هستیم، شاهد فزونی خود کارآمدی نیز هستیم. یافته کنونی بدین معنی است که افراد دارای جرأت‌ورزی بالا، سطح بالاتری از خود کارآمدی و اثرمندی را از خود نشان می‌دهند. از دیگر سو، Borbely و همکاران [۱۸] باور دارند که افراد جرأت‌ورز می‌توانند از پاسخ‌های مؤثر استفاده کنند و بنابراین انتظار خود کارآمدی بالاتری را منعکس می‌کنند. خود کارآمدی صفتی رفتاری و موقعیتی است و به تناسب هر رفتار، کمی و زیادی می‌پذیرد [۹]؛ در واقع، خود کارآمدی مجموعه‌ای از باورها و انتظارهای فرد در ارتباط با جنبه‌های خاصی از فعالیت است، به این معنی که ممکن است فردی در صفتی، رفتاری و یا موقعیتی خود کارآمدی بالا داشته باشد و همان فرد در صفت و رفتار و موقعیتی دیگر خود کارآمدی پایینی نشان دهد. از این منظر گاه میان مفهوم خود کارآمدی و جرأت‌ورزی مشابهت بسیار است؛ جرأت‌ورزی نیز امری نسبی بوده و در موقعیت‌ها و رفتارها متغیر است. با این‌حال، میان جرأت ورزی و خودبسندگی همبستگی مثبت بسیار بالایی وجود داشته و مشابهت-های بسیاری در بیان این دو مفهوم موجود است [۲۵]. خود بسندگی بیشتر صفتی شخصیتی است و در تظاهرات رفتاری بروز می‌یابد. وجود این ویژگی در فرد رضایت‌مندی از خود، قضاوت مثبت از توانمندی‌ها و اطمینان از انجام موفقیت‌آمیز وظایف را به دنبال دارد.



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

احتمالا جرأت‌ورزی- اظهار بدون اضطراب عواطف و خواسته‌ها- بخش مهمی از شخصیت خود بسنده است [۲۵]. چنان‌چه از این دیدگاه بنگریم، خود کارآمدی رفتاری وابسته و زیر مجموعه جرأت‌ورزی است. نگاهی به یافته‌های مرتبط با مفروضه دیگر پژوهش بیان‌گر این نکته است که اضطراب اجتماعی در افراد جرأت‌ورز بالا، متوسط و پایین متفاوت است. این یافته با مطالعات Weber و همکاران [۲۲] و Gaddis [۳۶] هم‌سو بوده است. ولپه (۱۹۸۳) به نقل از جلالی [۲۵] اولین بار واژه جرأت‌ورزی و آموزش آن را در ارتباط با اضطراب اجتماعی معرفی کرد. وی نشان داد، بسیاری از بیمارانی که اضطراب اجتماعی داشتند، دارای جرأت‌ورزی پایین بودند؛ به‌زعم ایشان افراد با جرأت‌ورزی پایین به‌جای تمرکز بر رفتار و یا درستی و نادرستی آن بر عواقب زیان بار رفتار متمرکز می‌شوند و از این رهگذر چنان دچار اضطراب می‌شوند که عملا جرأت انجام رفتار صحیح را از خود سلب می‌کنند. افراد جرأت‌ورز با بیان راحت و باز عقاید و احساسات‌شان بدون احساس گناه و بدون ترس از دست دادن، با صراحت و راحتی رفتار می‌کنند [۶]. در تبیین این رابطه می‌توان به عزت نفس بالای افراد جرأت‌ورز و ارج نهادن این افراد به احساس و فکر خود اشاره کرد. عزت نفس پایین در کنار اضطراب اجتماعی هر دو سبب می‌گردد که فرد در تلاش باشد تا تایید هر کسی را به‌دست آورد. وقتی فرد بر این باور است که دیگران ارزیابی مثبت از او ندارند، دچار اضطراب و اشکال در عزت نفس می‌گردد [۳۷]. این یافته با پژوهش‌های Arrindell و همکاران [۳۷]، Gaddis [۳۶] و Karagozoglu و همکاران [۳۸] هم‌سو بوده است. عزت نفس سازه مکمل و نوعا همبسته اعتماد به نفس به‌شمار می‌آید. عزت نفس حس ارزشمندی ما نسبت به‌خود بر مبنای تصور و باوری است که از قضاوت دیگران داریم. جرأت‌ورزی روشی برای تایید و حفظ ارزش و احترام به خود و دیگران است، علاوه بر اینکه سطح جرأت‌ورزی سطح اعتماد به خود را نشان می‌دهد [۳۶]. یکی از مشخص‌ترین ویژگی‌های افراد جرأت‌ورز این است که خود را دوست دارند. افراد جرأت‌ورز در مقایسه با افراد پرخاش‌گر یا سلطه پذیر، نسبت به خود احساس مثبت و خوب دارند. ابراز وجود تنها عامل ایجاد احساس خود ارزشمندی نیست؛ با این حال، با ایجاد روابط ارضا کننده و بارور کردن احساس ارزشمندی و کاهش اضطراب، موجب می‌شود افراد اشتغال فکری کمتری در مورد نظر دیگران و دفاع از خود داشته باشند [۳۹]. فرد جرأت‌ورز به‌گونه‌ای رفتار می‌کند که موجب حفظ حرمت نفس او شده و در عین حال ارزش و شأن دیگران نیز مورد تایید قرار می‌گیرد. یافته‌های مرتبط با متغیر کم‌رویی نمایان‌گر تفاوت کم‌رویی در افراد جرأت‌ورز بالا و جرأت‌ورز پایین است. توجه کنیم که Borna و Savari [۴۰] و Arrindell و همکاران [۳۷] به رابطه منفی بین کم‌رویی و جرأت‌ورزی و رابطه مستقیم و مثبت بین کم‌رویی و اختلال اضطراب اجتماعی اشاره دارند. باید توجه داشت که کم‌رویی سازه‌ای ناهمگن است و در بسیاری پژوهش‌ها [۴۱] شکلی از اضطراب اجتماعی دانسته شده است. افراد کم‌رو افکار ناخوشایندی در زمینه رویارویی و ناتوانی در انجام کار در موقعیت‌ها، خود ارزشیابی منفی و خود اشتغالی اضطرابی دارند. این افراد حساسیت افراطی در عملکردهای اجتماعی نشان می‌دهند. افراد کم‌رو هم‌چون افراد مضطرب اجتماعی ترس از ارزیابی منفی دارند و دارای نقص‌هایی در مهارت‌های اجتماعی و جرأت‌ورزی هستند [۲۵]. کم‌رویی بیش از هر چیز با غلبه احساسات و اضطراب بازدارنده بر رفتار، به‌ویژه هنگامی‌که فرد قصد اعمال رجحان و خواسته‌ای در روابط میان شخصی دارد، مشخص می‌شود. ترس بازدارنده از واکنش احتمالی مخاطب و تشدید اضطراب عمومی در این حالت، تعارض درون روانی بسیاری در فرد کم‌رو تولید می‌کند. به‌نظر می‌رسد این افراد ناراحت شدن از ناراحتی دیگران را موجب رفتار سلطه‌پذیرانه و تسلیم طلبانه خویش معرفی می‌کنند. با این‌حال، عامل ممانعت‌گر، ترس و اضطراب درونی و واکنش‌های متأثر از آن است و توضیح علی مذکور در خصوص رفتار انفیادی از سوی افراد کم‌رو بیشتر توجیهی در رفع قبح رفتار غیر اجتماعی برای دیگران و کاهش احساس گناه در خود است. الگوی رابطه بین سطوح جرأت‌ورزی و نمره‌های پرخاش‌گری به‌طور کلی مشابه یافته‌های پژوهش‌های پیشین است. این یافته‌ها با مطالعات Ostrov و همکاران [۴۲] هم‌سو است. افراد پرخاش‌گر فاقد مهارت‌های مناسب در حل تعارض هستند و از شیوه‌های ابتدایی و فیزیکی در عمل و واکنش سود می‌جویند. پیش‌تر اشاره شد که در دهه‌های اولیه هنگامی که به جرأت‌ورزی پرداخته می‌شد، این صفت در تعارض با جنبه انفعالی و بازدارندگی‌اش مورد توجه قرار می‌گرفت. به‌تدریج و به‌نحوی ضمنی در آثار ولپه سویه متعارض دیگری که در آن جنبه ابراز تند و شدید برجستگی دارد، نیز مورد توجه پژوهش قرار گرفت. Arrindell و همکارانش [۳۷] در عین اثبات واگرایی جرأت‌ورزی با کم‌رویی و ترس اجتماعی، به بررسی واگرایی جرأت‌ورزی با خصومت و پرخاش‌گری پرداختند. غالب صفاتی که برای جرأت‌ورزی می‌شناسیم در شکل متعارض در افراد پرخاش‌گر بروز می‌یابد. افراد جرأت‌ورز غیر واکنشی و از سر تأمل رفتار می‌کنند. آنها به برابر بینی و احترام متقابل مایلند، در حالی که افراد پرخاش‌گر خود برتر بین هستند و تکانشی و درگیر واکنش‌گری‌های برونی و متأثر از فرهنگ زور



[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

مداری‌اند. افراد جرأت‌ورز با اعتقاد به تفرد، تکثر و تحمل، رجحان‌ها و حقوق دیگران را محترم می‌شمارند؛ در حالی‌که افراد پرخاش‌گر با تمرکز بر خواسته‌های خود به راحتی به حقوق دیگران تجاوز می‌کنند.

## نتیجه‌گیری

می‌توان گفت که جرأت‌ورزی می‌تواند مفهومی در برگیرنده با دامنه شمول گسترده فرض شده و میزان جرأت‌ورزی نقشی تعیین کننده و اثر گذار بر سایر ویژگی‌ها و رفتارها داشته و سبب افزایش میزان خود کارآمدی و عزت نفس می‌گردد؛ در حالی‌که به موازات این افزایش، میزان کم‌رویی، اضطراب اجتماعی و پرخاش‌گری را کاهش می‌دهد. با این‌حال، باید توجه داشت که تحقیق حاضر تنها دریچه‌ای به گستره متغیرهای مورد نظر بوده است و زمینه‌ای برای پژوهش‌های آتی؛ تحقیقات آتی می‌تواند به تدقیق یافته‌ها یاری رساند. هم‌چنین، متناسب با محدودیت‌های تحقیق پیشنهادهای ذیل ارائه می‌گردد: ۱- گسترش نمونه‌های تحقیق متناسب دوره‌های سنی، تحصیلی در نوجوانی، بزرگ‌سالی و ... در تحقیقی مشابه؛ ۲- انجام تحقیقی مبتنی بر الگوهای رگرسیون و تبیین واریانس متغیر جرأت‌ورزی بر مبنای متغیرهای دیگر؛ و ۳- بررسی مقایسه‌ای جرأت‌ورزی در نوجوانان با گروه های سنی دیگر به منظور بررسی اثر تحولی سن بر گستره رفتارهای جرأت‌ورزانه.

## تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد دانشگاه شاهد در رشته روان شناسی بالینی است. بدین‌وسیله از کلیه اساتید ارجمند و هم‌چنین از کلیه دانش‌آموزان و مدیران و کارمندان مدارس که در اجرای این تحقیق ما را یاری کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نماییم.

## References:

[1] Piccinin S, Mccarrey M, Fairweather D, Vito Dand Conrad G. Impact of situational legitimacy and assertiveness-related anxiety/discomfort on motivation and ability to generate effective criticism responses. ***Current Psychol*** 1998, 17(1): 75-92.

[2] Güven M. An analysis of the vocational education undergraduate students' levels of assertiveness and problem-solving skills. ***Procedia Soc Behav Sci*** 2010; 2(2): 2064-70.

[3] Landazabal MG. Psychopathological symptoms, social skills, and personality traits: A study with adolescents. ***Span J Psychol*** 2006, 9(2):182-92.

[4] Eskin M. Self-reported assertiveness in Swedish and Turkish adolescents: A cross-cultural comparison. ***Scand J Psychol*** 2003; 44(1): 7-12.

[5] Alberti RE, Emmons M. Your perfect right. Impact Publishers; 1995.

[6] Jalali M, Ghasemzade H. A research into the concept of assertiveness and it,s treatment methods and approach. ***J Humane Sci Fac*** 1999; 3(12): 97-117.

[7] Duckworth M, merce V. In J. E. Fisher & W.T.O'Donohue (Eds.), practitioner's guide to evidence-based psychotherapy. New York: Springer; 2006.

[8] Bellack A, Hersen M. Self-report inventories in behavioral assessment. Behavioral assessment: New directions in clinical psychology. 1977: 52-76.

[9] Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control: Macmillan; 1997.

[10] Rodebaugh TL. Self-efficacy and social behavior. ***Behav Res Ther*** 2006; 44(12): 1831-8.

[11] Bower SA, Bower GH. Asserting yourself: A practical guide for positive change: Da Capo Press; 2004.

[12] Lin YR, Shiah IS, Chang YC, Lai TJ, Wang KY, Chou KR. Evaluation of an assertiveness training program on nursing and medical students' assertiveness, self-esteem, and interpersonal communication satisfaction. ***Nurse Educ Today*** 2004, 24(8): 656-65.

[13] Eskin M, Ertekin Kand Demir H. Efficacy of a problem-solving therapy for depression and suicide potential in adolescents and young adults. ***Cogn Ther Res*** 2008, 32(2): 227-45.

[14] Milyavskaya M, Gingras I, Mageau GA, Koestner R, Gagnon H, Fang J, et al. Balance across contexts: Importance of balanced need satisfaction across various life domains. ***Pers Soc Psychol Bull*** 2009; 35(8): 1031-45.

[15] Collishaw S, Maughan B, Goodman R, Pickles A. Time trends in adolescent mental health. ***J Child Psychol Psychiatry*** 2004, 45(8): 1350-62.

[16] Hamrin V, Pachler MC. Child & adolescent depression: review of the latest evidence-based treatments. ***J Psychosoc Nurs Ment Health Serv*** 2005; 43(1): 54.

[17] Kessler RC, McGonagle KA, Zhao S, Nelson C B, Hughes M, Eshleman S, et al. Lifetime and 12-month prevalence of DSM-III-R psychiatric disorders in the United States: results from the National Comorbidity Survey. ***Arch Gen Psychiatry*** 1994; 51(1): 8.

[18] Borbely CJ, Graber JA, Nichols T, Brooks-Gunn J, Botvin GJ. Sixth graders' conflict

[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]

resolution in role plays with a peer, parent, and teacher. ***J Youth Adolescence*** 2005; 34(4): 279-91.
[19] Trudeau L, Lillehoj C. Spoth Rand Redmond C. The role of assertiveness and decision making in early adolescent substance initiation: mediating processes. ***J Res Adolescence*** 2003, 13(3): 301-28.
[20] Epstein JA, Griffin KW, Botvin GJ. Risk taking and refusal assertiveness in a longitudinal model of alcohol use among inner-city adolescents. ***Prev Sci*** 2001; 2(3): 193-200.
[21] Deniz M E, Hamarta E, Ari R. An investigation of social skills and loneliness levels of university students with respect to their attachment styles in a sample of Turkish students. ***IN Social Behav Personality: an International J*** 2005; 33(1): 19-32.
[22] Weber H, Wiedig M, Freyer Jand Gralher J. Social anxiety and anger regulation. ***Eur J Pers*** 2004; 18(7): 573-50.
[23] McCartan PJ, Hargie OD. Assertiveness and caring: are they compatible? ***J Clin Nurs*** 2004; 13(6): 707-13.
[24] Townend A. Developing assertiveness: Routledge; 1991.
[25] Jalali M. The effect of modeling followed by rehearsal on assertive behavior in group of students: tarbeyat modaress university; 1998.
[26] Buss AH, Perry M. Buss A Hand Perry M: The aggression questionnaire. ***J Pers Soc Psychol*** 1992; 63(3): 452.
[27] Mohammadi N. Investigating Psychometric Properties of The buss-Perry aggression scale. ***J Shiraz Humane Sci Fac*** 2007; 25(4): 135-49.
[28] Connor KM, Davidson JR, Churchill LE, Sherwood A, Foa E, Weisler RH. Psychometric properties of the Social Phobia Inventory (SPIN) New self-rating scale. ***Br J Psychiatry*** 2000; 176(4): 379-86.
[29] Hasanvand Amozade M,Bagheri A,ShairiMR. Investigating Psychometric Properties of The Social Anxiety scale in non Clinical sampls. The 5 Symposia of Iran Students Health Psychology 2010. p. 23-4.
[30] Nugent WR, Thomas JW. Validation of a clinical measure of self-esteem. ***Res Social Work Practice*** 1993; 3(2): 191-207.
[31] Shairi M, Atrifard M, Shemshadi A. Factor structure and psychometric properties of Self Esteem Rating Scale (SERS). Daneshvar Raftar. 2008; 14: 47-60
[32] Sherer M, Maddux JE, Mercandante B, Prentice-Dunn S, Jacobs B, Rogers RW. The self-efficacy scale:Construction and validation. ***Psychological Reports*** 1982; 51(2): 663-71.
[33] Keramati H. An investigation of association self-efficacy in high school students from Tehran with their attitude toward mathematic and their Progress in Mathematic: Tarbeyat Moalem University; 2002.
[34] Hopko DR, Stowell J, Jones WH, Armento ME, Cheek JM. Psychometric properties of the revised Cheek and Buss shyness scale. ***J Pers Assess*** 2005; 84(2): 185-92.
[35] Nickbakhat AM, Moradimanesh A. Investigating Psychometric Properties of The revised cheek and buss shyness scale (RCBS). The second Symposia of Iran Psychology; 2007. p. 116-90.
[36] Gaddis S. Positive, assertive 'pushback'for nurses. ***Iowa Nurse Reporter***. 2007; 20: 17-9.
[37] Arrindell WA, Sanderman R, Hageman W, Pickersgill M, Kwee M, Van der Molen H, et al. Correlates of assertiveness in normal and clinical samples:A multidimensional approach. ***Advances in Behav Res Ther*** 1990; 12(4): 153-282.
[38] Karagözoğlu Ş, Kahve E, Koç Ö, Adamişoğlu D. Self esteem and assertiveness of final year Turkish university students. ***Nurse Educ Today*** 2008; 28(5): 641-9.
[39] Bolton R. People skills: how to assert your self, listen to others, &resolve conflicts. hamidreza sohrabi. Roshed Puplication; 2009
[40] Borna MR, Savari K. Simple and multiple relationship of self-esteem, loneliness and assertiveness with shyness in students of Islamic Azad University of Ahvaz. ***J New Findings Psychol*** 2011; 17: 62-53.
[41] Heiser NA, Turner SM, Beidel DC. Shyness: Relationship to social phobia and other psychiatric disorders. ***Behav Res Ther*** 2003; 41(2): 209-21.
[42] Ostrov JM, Pilat MM, Crick NR. Assertion strategies and aggression during early childhood: A short-term longitudinal study. ***Early Child Res Q*** 2006, 21(4): 403-16.

[ Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-03 ]